

Jonas Sellin, **Unrests Welt. Weltverständnis und Ordnungsentwürfe in den Chroniken des Jakobs Unrests (Archiv für Vaterländische Geschichte und Topographie 108)**. Klagenfurt am Wörthersee : Verlag des Geschichtsvereins für Kärnten, 2017, 328 strani.

Jakob Unrest, ki ga je Bogo Grafenauer v svojem v obsežnem in natančnem geslu za Slovenski biografski leksikon (13, 1982) označil za najpomembnejšega kronista na slovenskih tleh v 15. stoletju, v slovenskem zgodovinopisju seveda ni neznan, kvečjemu slabo poznan. Njegova biografija je znana le v najbolj osnovnih potezah: rojen je bil ok. 1430, verjetno na Bavarskem, od koder je iz regensburške prešel v salzburško diecezo in postal 1466 župnik pri sv. Martinu na Dholici (nem. Techelsberg) severno od Vrbskega jezera, s katero je bil zvezan tudi položaj kanonika proštije v Podkrnosu. Poleg tega je bil od 1470/80 še kanonik gosposvetske proštije. Umrli je leta 1500. Njegovo šolanje ni poznano, vendar vsaj osnovno znanje latinščine in poznavanje Svetega pisma in cerkvenih očetov kaže, da bi si svojo izobrazbo lahko pridobil v kakšni stolni ali samostanski šoli, manj verjetno na dunajski univerzi. Ker je bila njegova šmartinska župnija še na začetku 20. stoletja skoraj povsem slovenska je nepredstavljivo, da ne bi znal tudi slovensko in da svojim župljanom ne bi pridigal v njihovem jeziku. Samega sebe je sicer označil za »najnižjega župnika na Koroškem«, a gre pri tej oznaki gotovo bolj za ponižnostno pozo, kot za opis realnega stanja; nenazadnje njegovi dohodki – med katerimi je bila finančno zlasti pomembna prebenda, ki jo je užival kot kanonik pri Gospe Sveti – vendarle niso bili tako skromni in so mu omogočali dostojno življenje. Je pa res živel v podeželskem okolju, daleč od centrov znanja in kulture, pa tudi moči in politike, kar naj bi se, zlasti po ocenah starejših raziskovalcev, negativno odražalo tudi v njegovem zgodovinopisju. Danes je ocenjevan kot eden najboljših predstavnikov kronistike v ljudskih jezikih, katere pomen se je zlasti v 15. stoletju močno povečal in je povezan z razširitvijo zgodovinopisja na nove družbene skupine iz vrst meščanstva, nižjega plemstva in nižjega klera, katerih zgodovinska perspektiva je bila seveda drugačna od duhovnih elit.

Unrest nam je zapustil tri dela: Avstrijsko, Koroško in Madžarsko (Ogrsko) kroniko, od katerih izkazuje prvo in tretje delo le skromno rokopisno izročilo in sta bili očitno tudi slabo recipirani, čeprav velja Avstrijska kronika v zgodovinopisnem oziru za njegovo najpomembnejše delo, v katero je zapisal veliko iz lastnega vedenja in spoznanj, ustnega izročila in pripovedovanja ter sočasnih tiskov časopisnega

značaja. V njej prinaša avtor pomembne informacije tudi z ozirom na vsebine, ki jih štejemo v slovensko zgodovino, kot so boj za celjsko dediščino, ustanovitev ljubljanske škofije, Baumkircherjeva fajda, turški vpadi, kmečki punt 1478, ki se je katastrofalno končal s turškim uničenjem kmečke vojske v Kokovem pri Trbižu, madžarska pustošenja v Ogrski vojni 1480–1490 itd. Kot najmanj pomembna je v zgodovinopisju smatrana prav kronika, ki je posvečena njegovi ožji domovini, Koroški, saj v razliko od ostalih dveh ne prinaša nobenih novih informacij in je izrazito kompilatoričnega značaja ter poleg tega še polna netočnosti. Se je pa ohranila v kar petindvajsetih rokopisih in je bila na Koroškem precej recipirana, nenazadnje od Christalnicka in/oziroma Megiserja, katerih *Annales Carinthiae*, sicer prva tiskana koroška zgodovina, so dali odločilen pečat podobi koroške zgodovine do začetka modernega zgodovinopisja.

V razliko od starejšega zgodovinopisja, ki je bilo koncentrirano predvsem na zgodovinsko vsebino in jezik, se je v zvezi z Unrestovim opusom začelo od začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja postavljati vprašanje konceptov, ki jim je sledil ter namenov, ki jih je s svojimi deli imel. Pokazalo se je, da je najmanj cenjena Koroška kronika pravzaprav zelo spretno in ciljno koncipirano delo, namenjeno krepitvi deželne (samo)zavesti. Knjiga mladega berlinskega zgodovinarja Jonasa Sellina, ki jo na kratko tu predstavljam, nadaljuje raziskave v tej smeri. Avtor si je zadal za cilj, da poskusi ugotoviti ozadja in motive, ki jih je Unrest zasledoval v preostalih dveh svojih delih, da poskusi vpogledati v njegov duhovni svet in da razkrije njegove predstave o družbi in svetu ter redu, ki ju osmišlja ali pa naj bi ju vsaj osmišljal.

V ta namen je v prvem glavnem razdelku na kratko predstavil Jakoba Unresta in predvsem njegove tri kronike, kjer je posebej obravnaval njihov nastanek, izročilo ter njihove vire. Nadalje je podrobno predstavil zgradbo in vsebino vsake od treh kronik, njihov jezik, stil kot tudi publiko, kateri so bile namenjene in njihovo recepcijo. Sledijo štiri obsežna analitična poglavja v katerih je avtor na podlagi komparativne metode obravnaval Unrestovo razumevanje družbe in stanovske ureditve, krščanska kraljestva v Evropi in krščansko gospodstvo, Madžare kot »zaupne tujce« in posebej še sovražnike in tujce, kjer poleg dominantnih Turkov nastopajo še heretiki in Judje. Delo zaokrožuje poglavje, v katerem je Sellin povzel svoje raziskave in v njem predstavil Unrestovo samopodobo in regionalno identiteto kot tudi njegovo razumevanje na krščanstvu temelječega svetovnega reda. Zaključek knjige tvori poleg običajnega aparata (povzetek, seznam virov in literature, krajevno in osebno kazalo) poglavje z izbranimi odlomki iz vseh treh kronik, ki so zanimivi tudi za slovenskega bralca, saj so v njem, med drugim, predstavljeni odlomki o ustoličevanju koroških vojvod, o skupnem zasedanju deželnih stanov Koroške, Kranjske in Štajerske ter bitki na Sotli 1475, o turškem vpadu na Koroško naslednjega leta, o koroškem kmečkem uporu 1478 ipd.

Ugotovitve, do katerih je prišel Sellin pri svoji podrobni analizi Unrestovega opusa lahko povzamem v nekaj naslednjih vrsticah. Njegovo glavno delo, Avstrijska kronika, je najverjetneje nastala iz lastne pobude in v povezavi z ozkim krogom klerikov s podobnim ozadjem kot ga je imel Unrest, ki so hoteli zabeležiti

nenavadne dogodke svojega časa. Sellin ne izključuje možnosti, da je delovanje te skupine vzpodbudilo zanimanje naročnika za Koroško kroniko, ki jo je Unrest napisal okrog 1490. Njenega naročnika sicer ni mogoče identificirati – iskati bi ga bilo predvsem v vrstah koroškega deželnega plemstva ali nemara celo pri deželnih stanovih v celoti – ga je pa kronika vsekakor morala imeti, saj izkazuje zelo jasne poteze, tipične za naročniško delo. Še najmanj določenega je v zvezi z ozadjem in intencami nastanka mogoče reči za Madžarsko kroniko, v kateri naj bi Unrest svoji publikli, se pravi koroškemu plemstvu, predstavil do tedaj nepoznano gradivo.

Sellin nadalje ugotavlja, da je Unrest imel še klasične, tipično srednjeveške predstave o stanovski ureditvi sveta, ki pa jo je v svojem času dojemal kot že močno erodirano tako zaradi meščanstva kot npr. vojakov-najemnikov (plačancev). Njeno čisto obliko v obliki interakcije med plemstvom, duhovščino in kmetstvom je videl v idealizirani zgodnji koroški zgodovini. Krščanska kraljestva Evrope je v glavnem dojemal kot sovražna, kar je posledica njegove habsburške perspektive. Obenem je obsojal vojne med evropskimi kristjani, saj je to po njegovem mnenju preprečevalo skupno vojno proti Osmanskemu imperiju, ki si jo je želel. Turki so mu seveda najhujši sovražniki, pri čemer pa jih vedno obravnava v povezavi s kristjani in ne same zase; predstavljajo mu božje orodje, ki kaznuje grešne kristjane in jih sili k pokori in izboljšanju. In nenazadnje, vse vsebine, ki jih je Unrest obravnaval v svojih kronikah naj bi po Sellinu konec koncev služile oblikovanju posebne regionalne identitete s Koroško v središču, ki je seveda tudi središče piščevega sveta.

Če zaključim, Sellinova knjiga odpira nove perspektive pri branju, razumevanju in interpretaciji Unrestovega zgodovinopisja in je zato pomembna za zgodovinarje, ki se ukvarjajo z zgodovino notranjeavstrijskih dežel v (pozmem) 15. stoletju. Zaradi svojih pristopov pa je koristno branje tudi za vse tiste, ki se na sploh ali pa v drugačnih kontekstih soočajo s časovno oddaljenimi zgodovinopisnimi produkcijami in želijo pri svojem delu pogledati v njihova zakulisja.

Peter Štih